

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการหยุดบอกรับวารสารวิชาการภาษาต่างประเทศ ในหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยของรัฐ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการหยุดบอกรับวารสารวิชาการภาษาต่างประเทศ ในหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยของรัฐ ในช่วงเวลา 5 ปีที่ผ่านมา (ปีงบประมาณ 2532-2536) ในด้านจำนวน สาขาวิชา ราคา สาเหตุ ตลอดจนวิธีการและเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาคัดเลือกวารสารที่จะหยุดบอกรับ เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหากแก่ผู้ใช้ภายหลังการหยุดบอกรับวารสาร การวิจัยครั้งนี้ มีสมมติฐาน 3 ประการคือ

1. หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยของรัฐส่วนใหญ่ หยุดบอกรับวารสารวิชาการภาษาต่างประเทศ เนื่องจากงบประมาณจำกัดและวารสารมีราคาสูงขึ้น
2. วิธีการที่หอสมุดกลางส่วนใหญ่ใช้ในการหยุดบอกรับวารสาร คือการศึกษารีวิววารสาร
3. หลังการหยุดบอกรับวารสาร หอสมุดกลางใช้ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาแก่ผู้ใช้มากกว่าวิธีอื่น ๆ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ ซึ่งครอบคลุมรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินงานวารสารของห้องสมุด การหยุดบอกรับวารสาร วารสารที่หยุดบอกรับ ตลอดจนปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหากที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้ภายหลังการหยุดบอกรับวารสาร โดยผู้วิจัยสำรวจข้อมูลด้วยตนเองจากเอกสารการปฏิบัติงานวารสารของห้องสมุด และสัมภาษณ์บรรณารักษ์ผู้รับผิดชอบการหยุดบอกรับวารสาร ระหว่างปีงบประมาณ 2532-2536 ในหอสมุดกลางและห้องสมุดประจำวิทยาเขตที่ทำหน้าที่เหมือนหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยของรัฐ จำนวน 22 คน จากห้องสมุดจำนวน 22 แห่ง

ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่

ผลการวิจัย สรุปและอภิปรายได้ดังนี้

สรุปผล และ อภิปรายผล

1. การดำเนินงานวารสาร

1.1 งบประมาณในการบอกรับวารสาร

ผลการวิจัยพบว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่ จำนวน 14 แห่ง ได้รับการ

จัดสรรงบประมาณสำหรับการบอกรับวารสารโดยเฉพาะ และห้องสมุดจำนวน 8 แห่ง ไม่ได้รับงบประมาณสำหรับการบอกรับวารสารโดยเฉพาะ แต่ใช้งบประมาณร่วมกับหน่วยงานอื่น โดยห้องสมุดเกือบทั้งหมด จำนวน 21 แห่ง ได้รับงบประมาณแผ่นดินในการบอกรับวารสาร รองลงมาห้องสมุดจำนวน 14 แห่ง ได้รับเงินรายได้ของมหาวิทยาลัยในการบอกรับวารสาร นอกจากนี้ห้องสมุดส่วนใหญ่ จำนวน 13 แห่ง มีแหล่งงบประมาณในการบอกรับวารสารมากกว่า 1 แห่ง ในขณะที่ห้องสมุดอีก 9 แห่ง มีแหล่งงบประมาณที่ใช้ในการบอกรับวารสารเพียงแหล่งเดียว

1.2 แหล่งที่บอกรับวารสารวิชาการภาษาต่างประเทศ

ผลการวิจัยพบว่า ห้องสมุดมีแหล่งบอกรับวารสารวิชาการภาษาต่างประเทศหลายแหล่ง โดยห้องสมุดเกือบทั้งหมด จำนวน 21 แห่ง บอกรับวารสารวิชาการภาษาต่างประเทศจากบริษัทตัวแทนบอกรับ รองลงมา ห้องสมุด 19 แห่ง บอกรับโดยตรงจากสำนักพิมพ์/หน่วยงาน โดยห้องสมุดส่วนใหญ่ จำนวน 18 แห่ง ใช้แหล่งบอกรับวารสารมากกว่า 1 แหล่ง ส่วนห้องสมุดอีก 4 แห่ง ใช้แหล่งบอกรับวารสารเพียงแหล่งเดียว

2. การหยุดบอกรับวารสาร

2.1 สาเหตุในการหยุดบอกรับวารสาร

ผลการวิจัยพบว่า ห้องสมุดหยุดบอกรับวารสารเนื่องจากสาเหตุหลายประการ โดยสาเหตุที่ทำให้มีการหยุดบอกรับในห้องสมุดจำนวนมากที่สุด 14 แห่ง คือ ราคาวารสารเพิ่มขึ้น รองลงมา สาเหตุที่ทำให้มีการหยุดบอกรับในห้องสมุดจำนวน 8 แห่ง คือ มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการเรียนการสอน และห้องสมุดจำนวน 7 แห่ง หยุดบอกรับเนื่องจากไม่ได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้น ตามลำดับ ส่วนสาเหตุที่ทำให้มีการหยุดบอกรับในห้องสมุดจำนวนน้อยที่สุดเพียง 1 แห่ง คือ งบประมาณลดลง

การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้ เนื่องจากระหว่างปีที่ศึกษาเป็นช่วงที่วารสารของต่างประเทศมีราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากปัจจัย 3 ประการ คือ อัตราแลกเปลี่ยนเงินดอลลาร์อ่อนกว่าเงินสกุลอื่น อัตราค่าไปรษณีย์ในสหรัฐอเมริกาสูงขึ้น และค่าใช้จ่ายของบริษัทผู้พิมพ์เพิ่มขึ้นเนื่องจากภาวะเงินเฟ้อ ดังนั้น ห้องสมุดในประเทศไทยจึงต้องเผชิญกับภาวะวารสารมีราคาสูงขึ้น ประกอบกับห้องสมุดทั้ง 14 แห่งดังกล่าว ส่วนใหญ่มีแหล่งงบประมาณที่ใช้ในการบอกรับวารสารเพียง 2 แหล่ง คือ จากงบประมาณแผ่นดิน และเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย โดยมีได้มีงบประมาณจากแหล่งอื่นมาสนับสนุน เมื่อเผชิญกับภาวะที่วารสารมีราคาสูงขึ้น ห้องสมุดจำเป็นต้องหยุดบอกรับวารสารบางชื่อ เพื่อให้งบประมาณที่มีอยู่สมดุลกับราคาวารสารที่บอกรับ

2.2 บุคคลผู้ดำเนินการรวบรวมรายชื่อวารสารที่หยุดบอกรับ

ห้องสมุดเกือบทั้งหมด จำนวน 21 แห่ง มีบรรณารักษ์วารสารเป็นผู้ดำเนินการรวบรวมรายชื่อวารสารที่หยุดบอกรับ ส่วนห้องสมุดที่เหลืออีก 1 แห่ง มีบรรณารักษ์พัฒนา

ทรัพยากรเป็นผู้ดำเนินการ การที่ห้องสมุดเกือบทั้งหมด 21 แห่ง มีบรรณารักษ์วารสารเป็นผู้ดำเนินการรวบรวมรายชื่อวารสารที่หยุดบอกรับ เนื่องจากห้องสมุดมีการแบ่งส่วนงานและดำเนินการวารสารเป็นเอกเทศ ในการหยุดบอกรับวารสารจึงมีบรรณารักษ์วารสารเป็นผู้ดำเนินการ ส่วนห้องสมุดอีก 1 แห่ง คือ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่มีบรรณารักษ์พัฒนาทรัพยากรเป็นผู้ดำเนินการนั้น จัดให้งานจัดหาวารสารเป็นส่วนหนึ่งในฝ่ายพัฒนาวัสดุสารนิเทศ ดังนั้นในการหยุดบอกรับวารสาร จึงให้หัวหน้าฝ่ายพัฒนาวัสดุสารนิเทศเป็นผู้ดำเนินการรวบรวมรายชื่อวารสารที่จะหยุดบอกรับ

2.3 วิธีการคัดเลือกรายชื่อวารสารที่จะหยุดบอกรับ

วิธีการคัดเลือกรายชื่อวารสารที่จะหยุดบอกรับที่ห้องสมุดใช้ มี 4 วิธี คือ การศึกษาการใช้วารสาร การประเมินคุณค่าวารสาร การวิเคราะห์การอ้างอิง และการให้ผู้ใช้งานเสนอชื่อวารสารที่ควรหยุดบอกรับ ซึ่งปรากฏว่าห้องสมุดส่วนใหญ่ใช้วิธีการคัดเลือกรายชื่อวารสารที่จะหยุดบอกรับมากกว่า 1 วิธี โดยห้องสมุดจำนวนมากที่สุด 15 แห่ง ใช้วิธีการศึกษาการใช้วารสาร รองลงมาห้องสมุดจำนวนใกล้เคียงกัน 14 แห่ง ใช้วิธีการให้ผู้ใช้งานเสนอชื่อวารสารที่ควรหยุดบอกรับ และห้องสมุดจำนวน 7 แห่ง ใช้วิธีการประเมินคุณค่าวารสาร ส่วนวิธีการที่ใช้น้อยที่สุดในห้องสมุดเพียง 1 แห่ง คือการวิเคราะห์การอ้างอิง

การที่ห้องสมุดส่วนใหญ่ใช้วิธีการศึกษาการใช้วารสาร อาจเนื่องจากห้องสมุดได้ให้ความสำคัญต่อปริมาณการใช้มาก เพราะปริมาณการใช้เป็นสิ่งซึ่งมีความสำคัญและความคุ้มค่าของวารสาร อีกทั้งการศึกษาการใช้วารสารยังเป็นวิธีการที่ง่ายในการดำเนินการ เนื่องจากสถิติบางอย่างเกี่ยวกับการใช้วารสาร ห้องสมุดก็ได้มีการจัดเก็บเป็นประจำอยู่แล้ว สามารถนำมาใช้ได้ทันที ห้องสมุดส่วนใหญ่จึงนิยมใช้วิธีการศึกษาการใช้วารสาร เพื่อคัดเลือกรายชื่อวารสารที่มีการใช้น้อยหรือไม่มีการใช้ เพื่อนำไปพิจารณาหยุดบอกรับ

ส่วนรายละเอียดของการรวบรวมข้อมูลในการศึกษาการใช้วารสาร การประเมินคุณค่าวารสาร การให้ผู้ใช้งานเสนอชื่อวารสารที่ควรหยุดบอกรับ และการวิเคราะห์การอ้างอิง พบว่า ในการศึกษาการใช้วารสารห้องสมุดจำนวน 15 แห่ง ใช้ 3 วิธี คือ การศึกษาการใช้บริการวารสาร การใช้แบบสอบถาม และการใช้แบบสัมภาษณ์ โดยในการศึกษาการใช้บริการวารสารนั้น ห้องสมุดทั้งหมดจำนวน 15 แห่ง รวบรวมข้อมูลโดยศึกษาสถิติการใช้ภายในห้องสมุดสำหรับการใช้แบบสอบถาม ห้องสมุดจำนวน 3 แห่งที่ใช้วิธีนี้ รวบรวมข้อมูลโดยสอบถามข้อมูลจากอาจารย์/นักวิจัย โดยข้อมูลที่สอบถามได้แก่ ชื่อวารสารที่ใช้ประจำ วิธีการใช้วารสาร และชื่อวารสารที่หยุดบอกรับ ส่วนการใช้แบบสัมภาษณ์ ห้องสมุดทั้ง 2 แห่งที่ใช้วิธีนี้ รวบรวมข้อมูลโดยให้บรรณารักษ์เป็นผู้สัมภาษณ์ โดยกลุ่มผู้ใช้จำนวนมากที่สุดที่สัมภาษณ์คือ อาจารย์/นักวิจัยและข้อมูลที่สัมภาษณ์ได้แก่ ชื่อวารสารที่ใช้ประจำ วิธีการใช้วารสารและชื่อวารสารที่ควรหยุดบอกรับ

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรางค์ ศิริโรตม์สกุล (2534) ที่

พบว่า ห้องสมุดทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใช้วิธีสำรวจสถิติการใช้วารสารมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Blake (1986) ที่พบว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษ ส่วนใหญ่ จำนวน 2 ใน 3 ใช้วิธีการคัดเลือกรายชื่อวารสารที่จะหยุดบอกรับโดยการศึกษาการใช้วารสาร นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Naylor (1990) Rook (1990) Sauer (1990) Bustion และ Treadwell (1990) Metz (1992) Wise (1993) และงานวิจัยของนฤมล กิจไพศาลรัตน์ และ สุวรรณา ทองสีสุโข (2529) ซึ่งเป็นกรณีศึกษาการหยุดบอกรับวารสารในห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งพบว่า ห้องสมุดที่หยุดบอกรับวารสารเหล่านี้ ล้วนใช้วิธีการศึกษาในการคัดเลือกรายชื่อวารสารที่จะหยุดบอกรับทั้งสิ้น

2.4 บุคคลผู้มีอำนาจในการตัดสินใจรายชื่อวารสารที่จะหยุดบอกรับ

ห้องสมุดจำนวนมากที่สุด 8 แห่ง ให้บรรณารักษ์หัวหน้างาน/ฝ่ายวารสารเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจรายชื่อวารสารที่จะหยุดบอกรับ รองลงมา ห้องสมุดจำนวน 5 แห่ง ผู้บริหารร่วมกับบรรณารักษ์หัวหน้างาน/ฝ่าย เป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ และน้อยที่สุด ห้องสมุดจำนวน 1 แห่ง ให้ผู้บริหารห้องสมุดเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ส่วนห้องสมุดอีกจำนวน 6 แห่ง มีบุคคลอื่นเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ได้แก่ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยมหิดล และหอสมุดสาขาวังท่าพระ มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้บริหารห้องสมุดร่วมกับบรรณารักษ์หัวหน้างาน/ฝ่าย และคณะกรรมการห้องสมุดเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ สำนักบรรณสาร-สนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช บรรณารักษ์หัวหน้างาน/ฝ่ายวารสาร ร่วมกับคณะทำงานเลือกสรรสื่อการศึกษา เป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร บรรณารักษ์วารสารเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ และหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยขอนแก่น แยกการตัดสินใจออกเป็น 2 ส่วนคือ วารสารที่ให้บริการที่หอสมุดกลาง บรรณารักษ์หัวหน้างานวารสารร่วมกับบรรณารักษ์งานบริการตอบคำถาม และรองผู้อำนวยการฝ่ายบริการวิชาการ เป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ส่วนวารสารของหอสมุดกลางที่ส่งไปให้บริการที่หอสมุดคณะนั้น หัวหน้าภาควิชาที่เกี่ยวข้องเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ

ผลการวิจัยในส่วนนี้เป็นที่น่าสนใจได้ว่า ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจรายชื่อวารสารที่จะหยุดบอกรับ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือคณะบุคคล ล้วนเป็นบรรณารักษ์วารสารหรือประกอบด้วยบรรณารักษ์วารสาร ซึ่งพบในห้องสมุดเกือบทั้งหมด ยกเว้นห้องสมุดเพียง 2 แห่ง ที่เป็นบรรณารักษ์พัฒนาทรัพยากรและผู้บริหารเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญของบรรณารักษ์วารสาร ในการที่จะคงไว้หรือหยุดบอกรับวารสารของห้องสมุด ทั้งนี้อาจเนื่องจากห้องสมุดเห็นว่าบรรณารักษ์วารสาร เป็นผู้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับวารสารทั้งหมดของห้องสมุดดีกว่าบุคคลอื่น ดังนั้น ในการที่จะคงไว้หรือหยุดบอกรับวารสาร จึงให้บรรณารักษ์วารสารเป็นผู้ตัดสินใจหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรางค์ ศิริโรตม์สกุล (2534) ที่พบว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่ให้บรรณารักษ์เป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ

Blake (1986) ที่พบว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่ ร้อยละ 76.00 ให้คณาจารย์มีอำนาจในการตัดสินใจมากกว่าบรรณารักษ์ นอกจากนี้ยังไม่สอดคล้องกับกรณีศึกษาการหยุดบอกรับวารสารหลายเรื่อง ได้แก่ กรณีศึกษาของ Sapp และ Watson (1989) ที่พบว่า ผู้อำนวยการห้องสมุดเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ Tallman และ Leach (1989) และ Bustion และ Treadwell (1990) พบว่า คณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยบรรณารักษ์และตัวแทนจากผู้ใช้กลุ่มต่าง ๆ เป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ และกรณีศึกษาของ Walter (1990) ซึ่งพบว่าผู้ใช้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสาขาวิชาของวารสารนั้น เป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ การที่ผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยหลายเรื่องดังกล่าว อาจเป็นเพราะว่าในมหาวิทยาลัยบางแห่งในต่างประเทศได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณาจารย์และผู้ใช้ห้องสมุดกลุ่มต่าง ๆ ที่มีต่อห้องสมุดไว้ค่อนข้างสูง การตัดสินใจใด ๆ ของห้องสมุดที่จะมีผลกระทบต่อผู้ใช้และหลักสูตรการเรียนการสอน จะต้องนำเสนอต่อผู้ใช้และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. รายละเอียดเกี่ยวกับวารสารที่หยุดบอกรับ ได้แก่ จำนวนวารสารที่หยุดบอกรับ บัญชีปริมาณที่หยุดบอกรับ สาขาวิชาของวารสารที่หยุดบอกรับ แหล่งงบประมาณที่ใช้ในการบอกรับวารสารนั้น ราคาขณะที่ยังหยุดบอกรับ และเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินใจหยุดบอกรับวารสารเฉพาะชื่อ

3.1 จำนวนวารสารที่หยุดบอกรับ

ระหว่างปีงบประมาณ 2532-2536 ห้องสมุดทั้ง 22 แห่ง หยุดบอกรับวารสารเป็นจำนวนทั้งสิ้น 516 ชื่อ โดยห้องสมุดที่หยุดบอกรับวารสารจำนวนมากที่สุด คือ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 146 ชื่อ รองลงมาคือ หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 74 ชื่อ และน้อยที่สุดมี 3 แห่ง หยุดบอกรับวารสารแห่งละ 1 ชื่อเท่ากัน คือ ฝ่ายหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี สำนักห้องสมุดและบรรณสารสนเทศ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และสำนักหอสมุดกลาง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

การที่สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา หยุดบอกรับวารสารจำนวนมากที่สุดถึง 146 ชื่อ ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว เมื่อพิจารณาถึงสาเหตุของการหยุดบอกรับ พบว่า สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา หยุดบอกรับวารสารเนื่องจากผลจากการทบทวนรายชื่อวารสารประจำปีของคณาจารย์ ซึ่งปรากฏว่าในแต่ละปีหลังจากการทบทวนรายชื่อวารสารประจำปีแล้ว คณาจารย์ได้เสนอรายชื่อวารสารที่ควรหยุดบอกรับเป็นจำนวนมาก ห้องสมุดได้หยุดบอกรับวารสารตามรายชื่อที่เสนอทั้งหมด โดยใช้เกณฑ์หยุดบอกรับตามข้อเสนอแนะของผู้ใช้/ผู้บริหาร เป็นเกณฑ์ตัดสินเพียงเกณฑ์เดียว (สายสุนีย์ ฤทธิรงค์. สัมภาษณ์, 2537)

3.2 บัญชีปริมาณที่หยุดบอกรับ

ห้องสมุดหยุดบอกรับวารสารจำนวนมากที่สุดในปีงบประมาณ 2533 จำนวน 126 ชื่อ โดยสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพาหยุดบอกรับมากที่สุด 52 ชื่อ และหอสมุดกลาง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยหยุดบอกรับเป็นอันดับที่ 2 จำนวน 25 ชื่อ รองลงมาเป็นการหยุดบอกรับ
ในบึงบระมาณ 2536 จำนวน 125 ชื่อ และน้อยที่สุดเป็นการหยุดบอกรับในบึงบระมาณ
2532 จำนวน 46 ชื่อ

สาเหตุที่ห้องสมุด 2 แห่ง หยุดบอกรับวารสารจำนวนมากที่สุดในบึงบระมาณ
2333 เนื่องจากในปีดังกล่าว เป็นปีแรกที่มหาวิทยาลัยบูรพาแยกตัวจากการเป็นวิทยาเขตของ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สำนักหอสมุดมีการดำเนินงานโดยอิสระ และเปิดโอกาสให้คณาจารย์
มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการบอกรับและหยุดบอกรับวารสารของห้องสมุด ซึ่งคณาจารย์ได้
เสนอแนะรายชื่อวารสารที่ควรหยุดบอกรับเป็นจำนวนมาก ส่วนหอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เนื่องจากบึงบระมาณ 2533 เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารใหม่ประกอบด้วยเป็นการก้าวเข้า
สู่การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)
จึงมีการปรับปรุงนโยบายจัดหาวารสาร ทำให้ต้องหยุดบอกรับวารสารที่ไม่สอดคล้องกับนโยบาย
เดิมเป็นจำนวนมาก

3.3 สาขาวิชาของวารสารที่หยุดบอกรับ จำแนกตามหมวดหมู่ระบบหอสมุดรัฐสภา
อเมริกัน (Library of Congress Classification System)

ห้องสมุดหยุดบอกรับวารสารในสาขาวิชาต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น 17 สาขาวิชา
โดยสาขาวิชาที่มีจำนวนวารสารหยุดบอกรับมากที่สุด 112 ชื่อ (ร้อยละ 21.71) คือ สาขาวิชา
วิทยาศาสตร์ โดยหยุดบอกรับจำนวนมากที่สุดในฝ่ายหอสมุดคณบดีหญิงหลง อรรถกวีสุนทร มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ รองลงมาคือสาขาวิชาเทคโนโลยี จำนวน 101 ชื่อ (ร้อยละ
19.57) โดยหยุดบอกรับจำนวนมากที่สุดในหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยขอนแก่น และสาขาวิชา
แพทยศาสตร์ จำนวน 68 ชื่อ (ร้อยละ 13.18) โดยหยุดบอกรับจำนวนมากที่สุดในสำนักหอสมุด
มหาวิทยาลัยบูรพา การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้ อาจพิจารณาได้เป็น 2 ประเด็น คือประเด็น
ด้านราคา และประเด็นการปรับปรุงขอบเขตเนื้อหาวารสารของห้องสมุด โดยในประเด็นด้าน
ราคานี้ เนื่องจากวารสารในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และสาขาวิชาเทคโนโลยี มีอัตราค่าบอกรับ
สูงมากและมีอัตราค่าขึ้นราคาในแต่ละปีสูงกว่าสาขาอื่น กล่าวคือวารสารสาขาวิชาวิทยาศาสตร์
มีอัตราขึ้นราคาเฉลี่ย ร้อยละ 18.58 ต่อปี และวารสารในสาขาวิชาเทคโนโลยี มีอัตราขึ้น
ราคาเฉลี่ย ร้อยละ 15.52 ต่อปี และเมื่อพิจารณาสาเหตุที่ห้องสมุดส่วนใหญ่หยุดบอกรับวารสาร
พบว่า มีสาเหตุจากวารสารมีราคาเพิ่มขึ้น สาเหตุและสาขาวิชาของวารสารที่หยุดบอกรับจึงสอดคล้อง
กันดังนั้น วารสารในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ จึงเป็นสาขาวิชาที่มีหยุดบอกรับมากที่สุด และ
วารสารในสาขาเทคโนโลยีเป็นวารสารที่มีจำนวนหยุดบอกรับรองลงมา

ในประเด็นการปรับปรุงขอบเขตเนื้อหาวารสารของห้องสมุด ที่ทำให้มีการ
หยุดบอกรับวารสารในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และสาขาวิชาเทคโนโลยีเป็นจำนวนมากกว่าวารสาร
ในสาขาวิชาอื่น ๆ นั้น เนื่องมาจากการปรับปรุงขอบเขตการจัดหาวารสารของหอสมุดกลางกับ

ห้องสมุดคณะในห้องสมุด 2 แห่ง คือฝ่ายหอสมุดคุณหญิงหลง อรรถโกวิสุนทร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ซึ่งหยุดบอกรับวารสารในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์จำนวนมากที่สุดถึง 25 ชื่อ เนื่องจากได้แบ่งขอบเขตการจัดหาวารสารในสาขาวิชานี้ไปอยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายหอสมุด วิทยาศาสตร์การแพทย์ หอสมุดกลางจึงหยุดบอกรับวารสารในสาขาวิชานี้ และอีกแห่งหนึ่ง คือ หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หยุดบอกรับวารสารในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวม 25 ชื่อ เนื่องจากเป็นนโยบายของมหาวิทยาลัยที่กำหนดขอบเขตการจัดหาวารสารระหว่าง หอสมุดกลางกับห้องสมุดคณะใหม่อย่างชัดเจน โดยให้หอสมุดกลางจัดหาวารสารที่มีเนื้อหาวิชา พื้นฐานทั่วไป ส่วนห้องสมุดคณะให้จัดหาวารสารที่มีเนื้อหาเน้นหนักในสาขาวิชาของตน ดังนั้น หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงหยุดบอกรับวารสารในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นจำนวนถึง 25 ชื่อ

วารสารที่มีจำนวนหยุดบอกรับมากเป็นอันดับที่ 3 คือ วารสารในสาขาวิชา แพทยศาสตร์ (68 ชื่อ) พบว่า สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา หยุดบอกรับจำนวนมากที่สุด 44 ชื่อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า คณาจารย์ได้พิจารณาแล้วว่า คณะแพทยศาสตร์มิได้ตั้งอยู่ในพื้นที่ การ ใช้ประโยชน์จากวารสารในสาขานี้จึงมีน้อย หอสมุดกลางจึงควรหยุดบอกรับ และให้ไปอยู่ในความ รับผิดชอบของห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์โดยตรง

3.4 แหล่งงบประมาณที่ใช้ในการบอกรับวารสารที่หยุดบอกรับ

ผลการวิจัยพบว่า วารสารที่หยุดบอกรับทั้งหมด บอกรับจากงบประมาณ 3 แหล่ง คือ งบประมาณแผ่นดิน เงินรายได้มหาวิทยาลัย และงบประมาณอื่น ๆ โดยวารสารที่หยุด บอกรับจำนวนมากที่สุด 438 ชื่อ (ร้อยละ 84.88) บอกรับโดยใช้งบประมาณแผ่นดิน รองลงมา วารสารที่หยุดบอกรับจำนวน 75 ชื่อ (ร้อยละ 14.53) บอกรับโดยใช้เงินรายได้มหาวิทยาลัย โดยในจำนวนนี้ใช้เงินค่าบำรุงนิติตบอกรับมากที่สุด 35 ชื่อ (ร้อยละ 6.78) ส่วนวารสารที่ใช้งบ ปรมาณอื่นในการบอกรับ คือ เงินอุดหนุนจาก The Netherlands Library Program มีเพียง 3 ชื่อ (ร้อยละ 0.58)

3.5 ราคาวารสารที่หยุดบอกรับ

ผลการวิจัยพบว่า ระหว่างปีงบประมาณ 2532-2536 ห้องสมุดหยุดบอกรับ วารสารจำนวน 516 ชื่อ รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 3,279,777.81 บาท โดยสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัย บูรพา หยุดบอกรับวารสารเป็นจำนวนเงินมากที่สุด 664,801.17 บาท รองลงมา คือ ฝ่ายหอสมุด คุณหญิงหลง อรรถโกวิสุนทร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ เป็นเงิน 554,538.93 บาท และลำดับที่ 3 คือ หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นเงิน 487,410.45 บาท ทั้งนี้ สอดคล้องกับจำนวนวารสารที่หยุดบอกรับ คือ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา หยุดบอกรับวารสาร จำนวนมากที่สุด 146 ชื่อ ดังนั้น ราคาวารสารที่หยุดบอกรับจึงเป็นจำนวนเงินมากที่สุด ส่วนฝ่าย หอสมุดคุณหญิงหลง อรรถโกวิสุนทร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่นั้น แม้จะมี

จำนวนวารสารที่หยุดบอกรับมากเป็นอันดับ 3 รองจาก หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยขอนแก่น แต่วารสารที่หยุดบอกรับจำนวน 66 ซื่อนั้น ส่วนใหญ่เป็นวารสารในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และสาขาวิชาเทคโนโลยี ซึ่งวารสาร 2 สาขาวิชานี้มีราคาเฉลี่ยสูงกว่าวารสารในสาขาวิชาอื่น ดังนั้น จึงทำให้จำนวนเงินค่าวารสารที่หยุดบอกรับมากเป็นอันดับ 2 รองจากสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา ส่วนหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งมีจำนวนวารสารที่หยุดบอกรับในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และสาขาวิชาเทคโนโลยีในสัดส่วนที่น้อยกว่า มีจำนวนเงินค่าวารสารที่หยุดบอกรับมากเป็นลำดับที่ 3

3.6 เกณฑ์ที่ห้องสมุดใช้ในการตัดสินใจหยุดบอกรับวารสาร

ในการตัดสินใจหยุดบอกรับวารสารทั้งสิ้น 516 ชื่อ ห้องสมุดใช้เกณฑ์ในการตัดสินใจหลายเกณฑ์ โดยเกณฑ์ที่ห้องสมุดใช้ในการตัดสินใจหยุดบอกรับวารสารเฉพาะชื่อมากที่สุด คือหยุดบอกรับตามข้อเสนอแนะของผู้ใช้/ผู้บริหาร เป็นเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินใจหยุดบอกรับวารสารจำนวน 411 ชื่อ รองลงมาคือ เกณฑ์วารสารนั้นมีรูปแบบอื่นแทนในห้องสมุด เช่น วัสดุย่อส่วนหรือ ซีดี-รอม เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจหยุดบอกรับวารสารจำนวน 28 ชื่อ และเกณฑ์มีปริมาณการใช้ น้อย เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจหยุดบอกรับวารสารจำนวน 24 ชื่อ ส่วนเกณฑ์ที่ใช้น้อยที่สุดมี 2 เกณฑ์คือ เกณฑ์รูปเล่มของวารสารไม่ได้มาตรฐาน และเกณฑ์มีปัญหาในการจัดซื้อตัวเล่มเงิน/ตราที่เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจหยุดบอกรับวารสารเกณฑ์ละ 1 ชื่อเท่านั้น นอกจากนี้ ยังพบว่า ห้องสมุดที่ใช้เกณฑ์ในการตัดสินใจเพียง 1 เกณฑ์ กับห้องสมุดที่ใช้เกณฑ์ในการตัดสินใจมากกว่า 1 เกณฑ์มีจำนวนอย่างละ 11 แห่งเท่านั้น โดยห้องสมุดที่ใช้เกณฑ์จำนวนมากที่สุด 8 เกณฑ์ มี 1 แห่ง คือหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยขอนแก่น รองลงมา ห้องสมุดที่ใช้เกณฑ์ในการตัดสินใจ 7 เกณฑ์ มี 1 แห่งคือ หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากจำนวนวารสารที่หยุดบอกรับทั้งหมด 516 ชื่อ พบว่า วารสารส่วนใหญ่จำนวน 478 ชื่อ ตัดสินโดยใช้เกณฑ์ 1 เกณฑ์ ส่วนวารสารอีก 38 ชื่อ ตัดสินโดยใช้เกณฑ์ 2 เกณฑ์ร่วมกัน สำหรับวารสารจำนวน 16 ชื่อ ที่ห้องสมุดหยุดบอกรับโดยใช้เกณฑ์วารสารนั้นมีราคาแพงมาก พบว่า ราคาวารสารอยู่ในช่วง 4,611.28 บาท ถึง 65,999.00 บาท ส่วนวารสารที่หยุดบอกรับโดยใช้เกณฑ์มีปริมาณการใช้น้อย ซึ่งมีจำนวน 24 ชื่อ พบว่า มีปริมาณการใช้ตั้งแต่ไม่มีผู้ใช้เลย ถึงมีผู้ใช้ 2 คน ส่วนจำนวนวารสารที่ใช้เกณฑ์ต่าง ๆ ตัดสิน พบว่า เกณฑ์ที่ห้องสมุดใช้ในการตัดสินใจหยุดบอกรับวารสารมากที่สุด คือ เกณฑ์หยุดบอกรับตามข้อเสนอแนะของผู้ใช้/ผู้บริหาร โดยใช้ตัดสินใจหยุดบอกรับวารสารจำนวน 411 ชื่อ

การที่ห้องสมุดใช้เกณฑ์หยุดบอกรับตามข้อเสนอแนะของผู้ใช้/ผู้บริหารในการตัดสินใจหยุดบอกรับวารสารจำนวนมากที่สุดนี้ อาจเนื่องจากห้องสมุดได้ให้ความสำคัญกับความเห็นของผู้ใช้/ผู้บริหารมาก เพราะผู้ใช้/ผู้บริหารจะทราบข้อมูลเกี่ยวกับวารสารในสาขาวิชานั้น ๆ ดีที่สุด ว่าวารสารชื่อใดควรคงไว้หรือหยุดบอกรับ แม้สาเหตุที่ทำให้ห้องสมุดส่วนใหญ่หยุดบอกรับวารสาร คือ วารสารมีราคาเพิ่มขึ้น ห้องสมุดก็มิได้นำสาเหตุนี้มาใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินใจ แต่ได้ให้

ความสำคัญกับความคิดเห็นของผู้ใช้มากกว่า ดังนั้น จึงพบว่าห้องสมุดคัดสรรหยุดบอกรับวารสารด้วยเกณฑ์มากที่สุด

3.7 วารสารที่ห้องสมุดหยุดบอกรับซ้ำกัน

จากจำนวนวารสารที่ห้องสมุดหยุดบอกรับทั้งสิ้น 516 ชื่อ พบว่า มีวารสารที่หยุดบอกรับซ้ำกัน 50 รายการจากวารสารจำนวน 20 ชื่อ ในห้องสมุดจำนวน 12 แห่ง โดยวารสารที่หยุดบอกรับซ้ำกันในห้องสมุดจำนวนมากที่สุด 6 แห่ง มี 1 ชื่อ คือ Dissertation Abstract International : B รองลงมา หยุดบอกรับซ้ำกันในห้องสมุดจำนวน 5 แห่ง มี 1 ชื่อเท่ากันคือ Dissertation Abstract International : A การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้ เนื่องจากปัจจุบัน วารสาร Dissertation Abstract International เป็นวารสารอ้างอิง และสามารถหาได้ในรูปแบบอื่น คือ มีรูปแบบซีดี-รอม ซึ่งเป็นรูปแบบที่นิยมใช้ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยทั่วไป การค้นข้อมูลทำได้สะดวก รวดเร็ว และตรงตามความต้องการ รวมทั้งประหยัดเนื้อที่จัดเก็บห้องสมุดจึงหยุดบอกรับวารสารชื่อนี้ในรูปแบบเล่ม และให้บริการผู้ใช้ในรูปแบบซีดี-รอมแทน

ผลการวิจัยเกี่ยวกับจำนวนวารสารที่หยุดบอกรับซ้ำกัน ที่ปรากฏว่า ห้องสมุดหยุดบอกรับวารสารซ้ำกัน จำนวน 50 รายการ จาก 20 ชื่อ ในห้องสมุดจำนวน 16 แห่งนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนวารสารที่หยุดบอกรับทั้งหมดจำนวน 516 ชื่อแล้ว พบว่า ห้องสมุดหยุดบอกรับวารสารซ้ำกันในสัดส่วนที่น้อยมาก

ในด้านสาขาวิชาของวารสารที่ห้องสมุดหยุดบอกรับซ้ำกัน พบว่าห้องสมุดหยุดบอกรับวารสารซ้ำกันใน 7 สาขาวิชา โดยสาขาวิชาที่มีจำนวนวารสารหยุดบอกรับซ้ำกันมากที่สุด 6 ชื่อ คือ สาขาวิชาบรรณานุกรมและบรรณารักษศาสตร์ สาเหตุที่ห้องสมุดหยุดบอกรับวารสารสาขาวิชาบรรณานุกรมและบรรณารักษศาสตร์ซ้ำกันจำนวนถึง 6 ชื่อ อาจเนื่องจากวารสารทั้ง 6 ชื่อดังกล่าว สามารถหาได้ในรูปแบบอื่นในห้องสมุด เช่น ซีดี-รอม ดังนั้น ห้องสมุดจึงหยุดบอกรับฉบับที่เป็นรูปเล่ม และให้บริการในรูปแบบซีดี-รอมแทน

3.8 การดำเนินการของบรรณารักษ์วารสาร เมื่อได้รับอนุมัติให้หยุดบอกรับ

วารสาร

หลังจากที่ได้รับอนุมัติให้หยุดบอกรับวารสาร ห้องสมุดดำเนินการ 3 ด้าน คือ แจ้งหยุดบอกรับกับแหล่งที่บอกรับวารสารนั้น บันทึกการหยุดบอกรับในทะเบียนวารสารและเอกสารที่เกี่ยวข้อง และแจ้งให้ผู้ใช้ทราบ โดยห้องสมุดจำนวนมากที่สุด 20 แห่งเท่ากัน แจ้งหยุดบอกรับกับแหล่งที่บอกรับ และบันทึกการหยุดบอกรับในทะเบียนวารสาร ห้องสมุดจำนวนน้อยที่สุด 5 แห่ง แจ้งให้ผู้ใช้ทราบ การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า การแจ้งหยุดบอกรับกับแหล่งที่บอกรับเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก หากแจ้งหยุดบอกรับช้าหรือไม่แจ้งหยุดบอกรับ อาจกลายเป็นว่าห้องสมุดประสงค์ที่จะบอกรับวารสารนั้นต่อไป และแหล่งบอกรับได้ส่งวารสารฉบับแรก ๆ ของปีนั้นมาให้ห้องสมุดแล้ว เป็นภาระที่ห้องสมุดต้องส่งกลับคืนและชี้แจงเหตุผล ซึ่งแหล่งบอกรับบางแห่ง

อาจไม่รับคืน และยืนยันให้ห้องสมุดชำระเงินค่าวารสารนั้น ดังนั้นเพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว บรรณารักษ์จึงต้องรับดำเนินการในเรื่องนี้โดยเร็ว

การบันทึกการหยุดบอกรับในทะเบียนวารสารและเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นงานอีกอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากทะเบียนวารสารเป็นบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับวารสารแต่ละชื่อ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงข้อมูลใด ๆ บรรณารักษ์ต้องรับดำเนินการบันทึกในทะเบียนวารสาร เพื่อให้ข้อมูลถูกต้องสมบูรณ์ตามความเป็นจริงและเป็นปัจจุบันที่สุด ในกรณีที่ห้องสมุดให้ผู้ใช้เข้าใช้ทะเบียนวารสารได้ การบันทึกการหยุดบอกรับในทะเบียนจะช่วยแจ้งการหยุดบอกรับให้ผู้ใช้ทราบอีกทางหนึ่งด้วย ส่วนการบันทึกการหยุดบอกรับในเอกสารที่เกี่ยวข้องก็เป็นงานที่มีความสำคัญเช่นเดียวกัน เพราะถือว่าเป็นหลักฐานการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ เนื่องจากการหยุดบอกรับวารสารผูกพันกับเรื่องงบประมาณและระเบียบพัสดุ การบันทึกการหยุดบอกรับในเอกสารที่เกี่ยวข้อง ถือเป็นหลักฐานที่สำคัญสำหรับการตรวจสอบอ้างอิงย้อนหลังได้

จากผลการวิจัยที่พบว่า มีห้องสมุดเพียง 5 แห่งเท่านั้น ที่แจ้งการหยุดบอกรับให้ผู้ใช้ทราบด้วยวิธีการต่าง ๆ ส่วนห้องสมุดอีก 17 แห่งที่ไม่ได้แจ้งให้ผู้ใช้ทราบนั้น บางแห่งได้ให้เหตุผลว่า การแจ้งให้ผู้ใช้ทราบอย่างเป็นทางการ อาจก่อให้เกิดปฏิกิริยาทางลบในวงกว้าง ซึ่งอาจก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่ห้องสมุด ดังนั้น เพื่อหลีกเลี่ยงปฏิกิริยาดังกล่าว ห้องสมุดจึงมิได้แจ้งให้ผู้ใช้ทราบอย่างเป็นทางการ แต่จะแจ้งและอธิบายเหตุผลที่ห้องสมุดจำเป็นต้องหยุดบอกรับวารสารนั้น เมื่อผู้ใช้ถามถึงเป็นกรณี ๆ ไป

4. ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้ภายหลังการหยุดบอกรับวารสาร และแนวทางแก้ปัญหาแก่ผู้ใช้ห้องสมุด

4.1 ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้ภายหลังการหยุดบอกรับวารสาร

ภายหลังการหยุดบอกรับวารสาร ห้องสมุดส่วนใหญ่จำนวน 13 แห่ง ไม่มีปัญหาเกิดขึ้นกับผู้ใช้ ส่วนห้องสมุดอีก 9 แห่ง พบว่า มีปัญหาเกิดขึ้นกับผู้ใช้ภายหลังการหยุดบอกรับวารสาร โดยปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้ในห้องสมุดจำนวนมากที่สุด 7 แห่ง คือ ผู้ใช้ไม่เห็นด้วยกับการหยุดบอกรับวารสารชื่อที่ตนใช้ประจำ รองลงมาห้องสมุดจำนวน 3 แห่ง ผู้ใช้ไม่สะดวกในการใช้บริการระหว่างห้องสมุด และน้อยที่สุด 1 แห่งเท่านั้น คือ วารสารชื่ออื่น ๆ ไม่สามารถตอบสนองผู้ใช้ได้เท่ากับวารสารชื่อที่หยุดบอกรับ และผู้ใช้ไม่สามารถหาวารสารนั้นได้จากห้องสมุดอื่น ห้องสมุดทั้ง 9 แห่งที่มีปัญหานี้ ส่วนใหญ่ประสบปัญหาหลายปัญหา โดยห้องสมุดที่ประสบปัญหามากที่สุด 3 ด้าน คือ ห้องสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ตารางที่ 22)

จากผลการวิจัยนี้ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างห้องสมุดที่มีปัญหากับห้องสมุดที่ไม่มีปัญหา เกิดขึ้นกับผู้ใช้ภายหลังการหยุดบอกรับวารสาร จะพบว่าในห้องสมุด 13 แห่งที่ไม่มีปัญหา ส่วนใหญ่ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจหยุดบอกรับ เป็นบรรณารักษ์วารสารร่วมกับบุคคลหรือคณะบุคคลอื่น และห้องสมุดส่วนใหญ่ใช้เกณฑ์มากกว่า 1 เกณฑ์ในการพิจารณาหยุดบอกรับ โดย

เกณฑ์ที่ใช้มีความหลากหลายไปตามจำนวนวารสารที่หยุดบอกรับ รวมทั้งห้องสมุดส่วนใหญ่ใช้เกณฑ์หยุดบอกรับตามข้อเสนอแนะของผู้ใช้/ผู้บริหารด้วย ส่วนห้องสมุดจำนวน 9 แห่ง ที่พบว่ามีปัญหาเกิดขึ้นกับผู้ใช้ นั้น เมื่อพิจารณาผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ พบว่า บางแห่งผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ หัวหน้างานวารสาร ตัดสินโดยลำพังผู้เดียว และบางแห่งตัดสินโดยผู้บริหารห้องสมุดโดยลำพังผู้เดียวเช่นกัน ในด้านเกณฑ์ที่ห้องสมุดใช้ในการตัดสินใจ พบว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่ตัดสินโดยใช้เกณฑ์ที่ไม่หลากหลายเมื่อเทียบกับจำนวนวารสารที่หยุดบอกรับ

การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้ อาจกล่าวได้ว่า รูปแบบของผู้มีอำนาจในการตัดสินใจและ เกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินใจหยุดบอกรับวารสาร อาจมีความสัมพันธ์กับการเกิดปัญหาแก่ผู้ใช้ภายหลังการหยุดบอกรับวารสาร กล่าวคือ หากบุคคลหลายคนหรือหลายฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือใช้เกณฑ์ที่หลากหลายในการพิจารณา จะช่วยให้การตัดสินใจหยุดบอกรับวารสารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถคัดเลือกได้วารสารที่มีลักษณะควรหยุดบอกรับจริง ๆ และภายหลังหยุดบอกรับวารสารแล้ว จะก่อให้เกิดปัญหาแก่ผู้ใช้น้อยที่สุด แต่ในทางตรงกันข้าม หากผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเป็นบุคคลเพียงคนเดียว และเกณฑ์ที่ใช้ไม่มีความหลากหลาย อาจไม่สามารถตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ และภายหลังหยุดบอกรับวารสาร อาจก่อให้เกิดปัญหาแก่ผู้ใช้ได้

4.2 แนวทางแก้ปัญหาแก่ผู้ใช้ห้องสมุดภายหลังหยุดบอกรับวารสาร

ห้องสมุดทั้ง 9 แห่งที่มีปัญหาเกิดขึ้นกับผู้ใช้ภายหลังหยุดบอกรับวารสาร ได้ใช้แนวทางแก้ปัญหาทั้ง 2 แนวทาง คือ แนวทางทั่วไป และแนวทางความร่วมมือระหว่างห้องสมุดทั้ง 2 แนวทางในจำนวน 9 แห่งเท่ากัน

4.2.1 แนวทางทั่วไป จากห้องสมุดจำนวน 9 แห่ง ที่ใช้แนวทางทั่วไปในการแก้ปัญหา พบว่า ห้องสมุดจำนวน 8 แห่ง ยกเว้น สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ใช้วิธีแนะนำให้ผู้ใช้ไปใช้วารสารชื่ออื่นที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกัน และวิธีแนะนำให้ผู้ใช้แจ้งต่อผู้บริหารโดยตรงถึงความจำเป็นที่ควรบอกรับวารสารนั้นต่อไป โดยห้องสมุดส่วนใหญ่ 6 แห่ง ใช้วิธีการแก้ปัญหามากกว่า 1 วิธี และห้องสมุด 3 แห่ง ใช้วิธีการแก้ปัญหาเพียงวิธีเดียว

ผลการวิจัยที่พบว่า ห้องสมุดจำนวนมากที่สุดใช้วิธีแนะนำให้ผู้ใช้ไปใช้วารสารที่ห้องสมุดอื่นที่มียุทธศาสตร์ เนื่องจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยทุกแห่ง มีความร่วมมือระหว่างห้องสมุดอยู่แล้ว โดยเฉพาะหากห้องสมุดอื่นที่มีวารสารนั้น ตั้งอยู่ภายในมหาวิทยาลัยเดียวกัน หรือเป็นห้องสมุดในมหาวิทยาลัยอื่นที่อยู่ใกล้เคียง ผู้ใช้ก็จะสามารถไปใช้ได้โดยสะดวก โดยสามารถตรวจสอบรายชื่อวารสารและรายชื่อห้องสมุดอื่นที่มียุทธศาสตร์ได้จาก Union List of Serials in Thailand ดังนั้น จึงพบว่า ห้องสมุดจำนวนมากที่สุดใช้วิธีนี้ในการแก้ปัญหาแก่ผู้ใช้ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรางค์ ศิริโรตม์สกุล (2534) ที่พบว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่แนะนำห้องสมุดที่มีวารสารดังกล่าวให้ผู้ใช้บริการไปค้นหาด้วยตนเอง

4.2.2 แนวทางความร่วมมือระหว่างห้องสมุด จากห้องสมุดจำนวน 9 แห่ง ที่ใช้แนวทางความร่วมมือระหว่างห้องสมุดในการแก้ปัญหาแก่ผู้ใช้ พบว่า ห้องสมุดเกือบทั้งหมดจำนวน 8 แห่ง ยกเว้น สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง ใช้วิธีให้บริการยืมหรือถ่ายสำเนาบทความวารสารจากห้องสมุดอื่นทั้งในและต่างประเทศ รองลงมา ห้องสมุดจำนวน 5 แห่ง เท่ากันใช้ 2 วิธี คือ แนะนำให้ผู้ใช้ใช้บริการเครือข่ายในประเทศเช่น TIAC และวิธีขอยืมสำเนาหน้าสารบัญ (Current Content) จากห้องสมุดอื่น โดยห้องสมุดส่วนใหญ่ จำนวน 7 แห่ง ใช้วิธีการแก้ปัญหามากกว่า 1 วิธี

ผลการวิจัยที่พบว่า ห้องสมุดจำนวนมากที่สุดใช้วิธีให้บริการยืมหรือถ่ายสำเนาบทความวารสารจากห้องสมุดอื่นทั้งในและต่างประเทศนั้น เนื่องจากบริการนี้เป็นบริการที่ห้องสมุดสามารถจัดให้ผู้ใช้ได้ง่ายและสะดวกสำหรับผู้ใช้ในการปฏิบัติ โดยห้องสมุดมหาวิทยาลัยทุกแห่งมีข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกันอยู่แล้ว และในทางปฏิบัติมีแบบฟอร์มขอใช้บริการนี้ในห้องสมุดทุกแห่ง ผู้ใช้เพียงแต่ขอรับแบบฟอร์มจากห้องสมุดของตนเพื่อยื่นต่อห้องสมุดที่ต้องการใช้บริการ ก็จะได้รับบริการโดยสะดวกรวดเร็ว และในปัจจุบันเทคโนโลยีในการสื่อสารมีความก้าวหน้ามาก หากผู้ใช้ไม่สามารถไปใช้บริการด้วยตนเอง ห้องสมุดสามารถใช้วิธีติดต่อทางโทรศัพท์ขอยืมสำเนาบทความวารสารที่ผู้ใช้ต้องการมาทางโทรสาร ก็จะได้รับความสะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ส่วนการขอยืมสำเนาบทความวารสารจากห้องสมุดอื่นในต่างประเทศนั้น มีหน่วยงานในต่างประเทศที่ให้บริการด้านนี้อยู่แล้ว คือ British Library Document Supplied Center ห้องสมุดเพียงแต่ประสานงานในการกรอกแบบฟอร์มรายการเอกสารที่ผู้ใช้ต้องการส่งไปยังหน่วยงานดังกล่าวก็จะได้รับเอกสารที่ต้องการทางไปรษณีย์อากาศ ดังนั้นผลการวิจัยจึงพบว่าห้องสมุดจำนวนมากที่สุด ใช้วิธีการนี้ให้บริการแก่ผู้ใช้ภายหลังการหยุดบอกรับวารสาร ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Blake (1986) ที่พบว่า ภายหลังจากหยุดบอกรับวารสาร ห้องสมุดจะให้บริการสำเนาเอกสารของ British Library Lending Division ให้บริการแก่ผู้ใช้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Walter (1990) และ Rook (1990) ที่พบว่า หลังการหยุดบอกรับห้องสมุดจะให้บริการยืมระหว่างห้องสมุดให้บริการแก่ผู้ใช้แทน

4.2.3 การกลับมาบอกรับวารสารชื่อที่หยุดบอกรับไปแล้วใหม่

ผลการวิจัยพบว่า มีห้องสมุดจำนวน 10 แห่ง กลับมาบอกรับวารสารชื่อที่หยุดบอกรับไปแล้วใหม่ รวมวารสารที่กลับมาบอกรับใหม่ทั้งสิ้นจำนวน 45 ชื่อ โดยสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยบูรพา กลับมาบอกรับใหม่จำนวนมากที่สุด 13 ชื่อ สาเหตุที่ห้องสมุดกลับมาบอกรับวารสารใหม่นั้น ห้องสมุดจำนวนมากที่สุด 7 แห่ง ได้รับการร้องขอจากผู้ใช้ และรองลงมา ห้องสมุดจำนวน 4 แห่ง กลับมาบอกรับใหม่ เนื่องจากได้รับงบประมาณเพิ่มมากขึ้นพอที่จะบอกรับใหม่ได้

เมื่อพิจารณาห้องสมุดจำนวน 10 แห่ง ที่กลับมาขอรับวารสาร ที่หยุดขอรับไปแล้ว พบว่าในจำนวนนี้ 6 แห่ง เป็นห้องสมุดที่พบว่ามีปัญหาเกิดขึ้นกับผู้ใช้ภายหลังหยุดขอรับวารสาร อีก 4 แห่ง เป็นห้องสมุดที่ไม่มีปัญหาเกิดขึ้นกับผู้ใช้ เมื่อพิจารณาถึงสาเหตุของการกลับมาขอรับใหม่พบว่า ห้องสมุดที่มีปัญหาเกิดขึ้นกับผู้ใช้ 6 แห่งนั้น 3 แห่ง กลับมาขอรับใหม่เนื่องจากการร้องขอจากผู้ใช้ และ 3 แห่งเท่ากัน กลับมาขอรับใหม่เนื่องจากการได้รับงบประมาณเพิ่มพอที่จะขอรับใหม่ได้ และในจำนวนนี้ 2 แห่งได้รับการร้องขอจากผู้ใช้ด้วย ส่วนห้องสมุดอีก 4 แห่งที่ไม่มีปัญหาเกิดขึ้นกับผู้ใช้ 3 แห่งกลับมาขอรับใหม่เนื่องจากการร้องขอจากผู้ใช้ และอีก 1 แห่ง กลับมาขอรับใหม่เนื่องจากห้องสมุดที่เคยให้ความร่วมมือได้หยุดขอรับวารสารนั้นลงเช่นกัน

เป็นที่น่าสังเกตว่า มีห้องสมุดจำนวน 3 แห่ง ที่มีปัญหาเกิดขึ้นกับผู้ใช้แต่ไม่ได้กลับมาขอรับวารสารนั้นใหม่ เมื่อพิจารณาสาเหตุของการหยุดขอรับของห้องสมุดพบว่า ห้องสมุด 1 แห่ง หยุดขอรับจากสาเหตุการเปลี่ยนแปลงนโยบายของผู้บริหาร อีก 1 แห่ง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการเรียนการสอน และอีก 1 แห่ง เนื่องจากราคาวารสารเพิ่มขึ้น จะเห็นได้ว่า ห้องสมุด 2 แห่งแรก หากแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้ด้วยการกลับมาขอรับใหม่จะไม่สอดคล้องกับสาเหตุของการหยุดขอรับ ห้องสมุดจึงได้ใช้วิธีการอื่นในการแก้ปัญหาแทน ส่วนห้องสมุดอีก 1 แห่ง ที่หยุดขอรับเนื่องจากวารสารมีราคาเพิ่มขึ้นนั้น ได้ใช้วิธีการอื่น ๆ ทั้งในแนวทางทั่วไปและแนวทางความร่วมมือระหว่างห้องสมุด รวม 4 วิธี เพื่อแก้ปัญหาให้กับผู้ใช้แล้ว จึงไม่ใช้วิธีการกลับมาขอรับวารสารที่หยุดขอรับไปแล้วอีก

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุรางค์ ศิริโรตม์สกุล (2534) ที่พบว่าห้องสมุดจำนวน 9 แห่ง (ร้อยละ 34.52) เคยกลับมาขอรับวารสารที่หยุดขอรับไปแล้วและสอดคล้องกับงานวิจัยของ White (1980) ที่พบว่า ห้องสมุดร้อยละ 15.50 วางแผนจะกลับมาขอรับวารสารชื่อที่เคยหยุดขอรับไปแล้วใหม่ เพื่อแก้ปัญหาให้กับผู้ใช้อีกทางหนึ่ง

การทดสอบสมมติฐาน

1. จากสมมติฐานข้อที่ 1 ที่กำหนดว่า หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยของรัฐส่วนใหญ่หยุดขอรับวารสารวิชาการภาษาต่างประเทศ เนื่องจากงบประมาณจำกัดและวารสารมีราคาสูงขึ้น

ผลการวิจัยในส่วนนี้พบว่า สาเหตุของการหยุดขอรับวารสารลำดับแรก คือหยุดขอรับเนื่องจากราคาวารสารเพิ่มขึ้น (ห้องสมุด 14 แห่ง) สาเหตุรองลงมา คือ หยุดขอรับเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการเรียนการสอน (8 แห่ง) และไม่ได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้น (7 แห่ง) ส่วนสาเหตุที่มีห้องสมุดคอบนน้อยที่สุด คือ หยุดขอรับเนื่องจากงบประมาณลดลง (1 แห่ง) ผลการวิจัยในส่วนนี้จึงเป็นไปตามสมมติฐานเพียงส่วนเดียว คือ วารสารมี

ราคาสูงขึ้น ส่วนสาเหตุงบประมาณจำกัดไม่เป็นไปตามสมมติฐาน เนื่องจากผลการวิจัยในส่วนนี้พบว่า การไม่ได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้น และหยุดบอกรับเนื่องจากงบประมาณลดลง เป็นสาเหตุของการหยุดบอกรับวารสารในลำดับที่ 3 และลำดับสุดท้ายตามลำดับ (ตารางที่ 5)

การที่ผลการวิจัยในส่วนของงบประมาณจำกัด ไม่ใช่สาเหตุสำคัญของการหยุดบอกรับวารสาร และไม่เป็นไปตามสมมติฐาน อาจเนื่องจากโดยปกติในการทำงานงบประมาณวารสารของห้องสมุด ห้องสมุดได้ประมาณการงบประมาณเพิ่มมากขึ้นจากปีงบประมาณที่ผ่านมา ประมาณร้อยละ 5-20 เพื่อเป็นครุชนีราคาสิ่งพิมพ์ที่เพิ่มขึ้น และงบประมาณที่ได้รับจัดสรรมักจะได้รับเพิ่มตามที่เสนอ แต่อาจมีสัดส่วนของการเพิ่มเท่ากับที่ขอหรือน้อยกว่าที่ขอเพิ่มแตกต่างกันไปในห้องสมุดแต่ละแห่ง ส่วนการได้รับงบประมาณเท่าเดิมจะเกิดขึ้นน้อย และการได้รับงบประมาณลดลงแทบไม่ปรากฏ ผลการวิจัยในส่วนนี้ จึงปรากฏว่ามีห้องสมุดเพียง 7 แห่งเท่านั้นที่ไม่ได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้น และมีห้องสมุดเพียง 1 แห่ง เท่านั้นที่ได้รับงบประมาณลดลง คือ สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เนื่องจากห้องสมุดใช้แหล่งงบประมาณเงินรายได้ของมหาวิทยาลัยประเภทลोकผลเงินกองทุนในการบอกรับวารสาร ซึ่งเงินรายได้มีจำนวนไม่แน่นอนในแต่ละปี หากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัยลดลง เงินค่าบอกรับวารสารของห้องสมุดก็จะลดลงด้วย

2. จากสมมติฐานข้อที่ 2 ที่กำหนดว่า วิธีการที่ห้องสมุดกลางส่วนใหญ่ใช้ในการหยุดบอกรับวารสาร คือ การศึกษาการใช้วารสาร

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐาน คือ หอสมุดกลางจำนวนมากที่สุด 15 แห่ง จากจำนวนทั้งหมด 22 แห่ง ใช้วิธีการศึกษาการใช้วารสารในการรวบรวมรายชื่อวารสารที่จะหยุดบอกรับ (ตารางที่ 7)

3. จากสมมติฐานข้อที่ 3 ที่กำหนดว่า ภายหลังจากหยุดบอกรับวารสาร หอสมุดกลางใช้ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด เป็นแนวทางแก้ปัญหาแก่ผู้ใช้มากกว่าวิธีอื่น ๆ

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า หากพิจารณาภาพรวมของแนวทางแก้ไขปัญหาลแล้ว ผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐาน เนื่องจากห้องสมุดทั้ง 9 แห่ง ที่มีปัญหาเกิดขึ้นกับผู้ใช้ ภายหลังจากหยุดบอกรับวารสาร ใช้แนวทางแก้ปัญหาทั้ง 2 แนวทาง คือ แนวทางทั่วไปและแนวทางการความร่วมมือระหว่างห้องสมุด แนวทางละ 9 แห่งเท่ากัน (ตารางที่ 23) แต่หากพิจารณาวิธีการแก้ไขปัญหาก็ได้แต่ละแนวทางจะพบว่า มีจำนวนแตกต่างกันเล็กน้อย คือ ในแนวทางทั่วไปมีห้องสมุดจำนวน 6 แห่ง ที่ใช้วิธีการแก้ปัญหา มากกว่า 1 วิธี ส่วนในแนวทางการความร่วมมือระหว่างห้องสมุด มีห้องสมุดจำนวน 7 แห่ง ที่ใช้วิธีการแก้ปัญหา มากกว่า 1 วิธี ดังนั้น ผลการวิจัยจึงกล่าวได้ว่าห้องสมุดใช้แนวทางการความร่วมมือระหว่างห้องสมุด เป็นแนวทางแก้ปัญหาแก่ผู้ใช้มากกว่าแนวทางทั่วไป ผลการวิจัยในส่วนนี้จึงเป็นไปตามสมมติฐาน

ข้อเสนอแนะผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อผู้บริหารมหาวิทยาลัย ห้องสมุด และคณะทำงานความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ดังนี้

ข้อเสนอแนะต่อผู้บริหารมหาวิทยาลัย

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่หยุดยุดบอกรับวารสาร โดยมีสาเหตุจากวารสารมีราคาสูงขึ้น ดังนั้น ผู้บริหารจึงควรจัดสรรงบประมาณค่าวารสารโดยคำนึงถึงอัตราการขึ้นราคาของวารสารในแต่ละปี กล่าวคือ ในรอบ 5 ปี วารสารจะมีราคาเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 20-25 เพื่อให้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยได้รับงบประมาณค่าวารสารเพิ่มขึ้นในจำนวนที่สอดคล้องกับอัตราการเพิ่มของราคาวารสาร เพื่อให้ห้องสมุดสามารถบอกรับวารสารจำนวนเดิมต่อไปได้และควรจัดสรรงบประมาณเพิ่มให้อีกส่วนหนึ่งทุกปีอย่างน้อยร้อยละ 5 เพื่อให้สามารถบอกรับวารสารชื่อใหม่ได้

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า ห้องสมุดจำนวน 9 แห่ง มีแหล่งงบประมาณที่ใช้ในการบอกรับวารสารเพียงแหล่งเดียว ซึ่งเกือบทั้งหมด 8 แห่ง เป็นงบประมาณแผ่นดิน ผู้บริหารควรดำเนินการเพิ่มแหล่งงบประมาณอื่นเพื่อการจัดหาวารสารให้แก่ห้องสมุด เช่น เงินรายได้ของมหาวิทยาลัย เพื่อให้ห้องสมุดมีแหล่งงบประมาณเพิ่มมากขึ้น สำหรับบอกรับวารสารได้อย่างเพียงพอ เมื่อห้องสมุดประสบปัญหาวารสารขึ้นราคา จะสามารถชั่งงบประมาณจากแหล่งอื่นเข้ามาสนับสนุนได้ เพื่อลดอัตราการหยุดบอกรับวารสารให้น้อยที่สุด

3. ผู้บริหารควรกำหนดรูปแบบของคักรที่ประกอบด้วยตัวแทนจากผู้ใช้กลุ่มต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจหยุดบอกรับวารสาร และผู้ใช้กลุ่มอาจารย์ควรให้มิตบาทมากที่สุด โดยกำหนดให้เป็นแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ให้ห้องสมุดถือปฏิบัติทุกครั้งที่จะมีการหยุดบอกรับวารสาร เพื่อลดปัญหาที่อาจเกิดกับผู้ใช้ภายหลังการหยุดบอกรับวารสาร

4. ด้านบริการห้องสมุด จากการวิจัยพบว่า ภายหลังจากการหยุดบอกรับวารสาร ห้องสมุดทั้ง 9 แห่ง ที่ปัญหาเกิดขึ้นกับผู้ใช้ ได้ใช้แนวทางแก้ปัญหาทั้ง 2 แนวทาง คือ แนวทางทั่วไป ซึ่งได้แก่ การแนะนำผู้ใช้ให้ใช้วารสารชื่ออื่นในเนื้อหาที่ใกล้เคียงกัน แนะนำให้ผู้ใช้เสนอแนะต่อห้องสมุดคณะ เพื่อบอกรับแทน แนะนำให้ผู้ใช้ชี้แจงต่อผู้บริหารโดยตรงถึงความจำเป็นที่ควรหยุดบอกรับวารสารนั้นต่อไป และแนะนำให้ผู้ใช้ไปใช้วารสารนั้นที่ห้องสมุดอื่นที่มี และ แนวทางความร่วมมือระหว่างห้องสมุด ซึ่งได้แก่ ห้องสมุดเพิ่มบริการเข้าถึงเครือข่ายต่างประเทศผ่าน Internet เช่น Dialog, OCLC แนะนำให้ผู้ใช้ใช้บริการเครือข่ายในประเทศ เช่น TIAC ขอถ่ายสำเนาหน้าสารบัญวารสาร (Current Content) จากห้องสมุดอื่น และให้บริการยืมหรือถ่ายสำเนาบทความวารสารจากห้องสมุดอื่นทั้งในและต่างประเทศ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะต่อ

ผู้บริหารมหาวิทยาลัยในการพัฒนาบริการห้องสมุด เพื่อรองรับแนวทางแก้ปัญหาดังกล่าว ดังนี้

4.1 ผู้บริหารมหาวิทยาลัยควรเล็งเห็นถึงความสำคัญของความร่วมมือระหว่างห้องสมุด และให้การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานความร่วมมือในการใช้ทรัพยากรวารสารร่วมกัน โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ผ่านเครือข่ายห้องสมุดทั้ง 2 ระดับ คือ ระดับภายในประเทศ และระดับต่างประเทศ

4.2 กำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นแนวเดียวกัน ในการเข้าใช้บริการห้องสมุดทุกแห่งภายในมหาวิทยาลัย เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเข้าใช้บริการห้องสมุดทุกแห่งได้โดยสะดวก

ข้อเสนอแนะต่อห้องสมุด

1. นโยบายและการจัดการ

จากผลการวิจัยที่พบว่า ห้องสมุดจำนวน 7 แห่ง หยุดบอกรับวารสารเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการเรียนการสอน และอีก 4 แห่ง หยุดบอกรับเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายของผู้บริหาร ทำให้มีการหยุดบอกรับวารสารเป็นจำนวนมากนั้น เพื่อลดการหยุดบอกรับวารสารด้วยสาเหตุนี้ให้น้อยที่สุด หัวหน้างาน/ฝ่าย หรือผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับวารสารควรมีการวางแผนหยุดบอกรับวารสารล่วงหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ โดยติดตามศึกษาแผนพัฒนาการศึกษาและศึกษานโยบายการจัดหาให้เข้าใจ และทยอยหยุดบอกรับวารสารที่ไม่สอดคล้องกับแผนและนโยบาย ก่อนที่แผนพัฒนาฉบับใหม่จะมีผลใช้ มิฉะนั้นห้องสมุดจะหยุดบอกรับวารสารในที่สุดท้ายเป็นจำนวนมากเกินไป

2. การหยุดบอกรับวารสาร

2.1 การรวบรวมรายชื่อวารสารที่จะหยุดบอกรับ ห้องสมุดควรใช้วิธีการรวบรวมรายชื่อวารสารที่เหมาะสมกับสภาพการใช้วารสารของห้องสมุด และเป็นวิธีที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวารสารในวงกว้าง ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญเกี่ยวกับวารสาร เช่น ข้อมูลด้านราคา ปริมาณการใช้ ความสำคัญของวารสาร รวมทั้งความคิดเห็นของผู้ใช้ที่มีต่อวารสารนั้นด้วย โดยอาจใช้วิธีการคัดเลือกรายชื่อวารสารที่ควรหยุดบอกรับหลายวิธีประกอบกัน เช่น ใช้การศึกษาการใช้วารสารร่วมกับการให้ผู้ใช้เสนอชื่อวารสารที่ควรหยุดบอกรับ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับวารสารที่ถูกต้องเที่ยงตรงที่สุด และสามารถคัดเลือกได้วารสารที่มีลักษณะควรหยุดบอกรับมากที่สุด

2.2 เกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินใจหยุดบอกรับวารสาร ห้องสมุดควรพิจารณาตัดสินใจวารสารเฉพาะชื่อโดยใช้เกณฑ์มากกว่า 1 เกณฑ์ประกอบกัน โดยเลือกใช้เกณฑ์ที่สอดคล้องเหมาะสมกับวารสารชื่อนั้น ๆ มาพิจารณาร่วมกัน และตัดสินใจด้วยเกณฑ์ที่มีน้ำหนักมากที่สุด ทั้งนี้ เพื่อให้การตัดสินใจหยุดบอกรับเป็นไปอย่างเที่ยงตรง ไม่ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ด้านใดด้านหนึ่งมากเกินไป

2.3 ห้องสมุดควรแจ้งเรื่องการหยุดยกรับวารสารให้ผู้ใช้ทราบอย่างเป็นทางการ พร้อมอธิบายเหตุผลและความจำเป็น เพื่อให้ผู้ใช้เกิดความเข้าใจ และเป็นการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นภายหลังการหยุดยกรับวารสารอีกทางหนึ่งด้วย

3. การแก้ปัญหาแก่ผู้ใช้ภายหลังหยุดยกรับวารสาร

3.1 ห้องสมุดจะต้องจัดเตรียมคู่มือช่วยกันรายชื่อวารสารและรายชื่อห้องสมุดที่มีวารสารนั้น คือ Union List of Serials in Thailand ให้อยู่ในสภาพที่ผู้ใช้สามารถใช้งานได้ตลอดเวลา และควรพัฒนาให้ผู้ใช้สามารถสืบค้นทางออนไลน์ได้ในอนาคต เพื่อให้ผู้ใช้ตรวจสอบและสามารถเข้าถึงวารสารที่ห้องสมุดหยุดยกรับไปแล้วในห้องสมุดอื่นได้

3.2 จากผลการวิจัยที่พบว่า วิธีการในแนวทางการร่วมมือระหว่างห้องสมุดที่ห้องสมุดจำนวนมากที่สุดใช้ คือ ให้บริการยืมหรือถ่ายสำเนาบทความวารสารจากห้องสมุดอื่นทั้งในและต่างประเทศนั้น ในระดับภายในประเทศ ห้องสมุดควรเตรียมพร้อมที่จะให้บริการนี้เพิ่มมากขึ้น โดยจัดเตรียมบุคลากรและวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวกับการให้บริการ ให้อยู่ในสภาพที่เพียงพอและพร้อมที่จะให้บริการได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว เช่น แบบฟอร์มการขอใช้บริการ เครื่องถ่ายสำเนา เอกสาร เป็นต้น ส่วนในระดับต่างประเทศ ห้องสมุดควรเพิ่มบริการเข้าถึงเครือข่ายต่างประเทศ เช่น Internet เพื่อให้ผู้ใช้เข้าถึงทรัพยากรวารสารในแหล่งสารนิเทศได้อย่างกว้างขวาง

3.3 ห้องสมุดควรติดตามศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวารสารเฉพาะชื่อเป็นประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อมูลที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น ปริมาณการใช้วารสาร ห้องสมุดอาจมีการศึกษาการใช้วารสารอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อให้ทราบปริมาณการใช้วารสารแต่ละชื่อ รวมทั้งข้อมูลด้านราคา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ทันสมัยและสามารถคาดการณ์ถึงแนวโน้มราคาวารสารได้ล่วงหน้า เพื่อใช้ประกอบการวางแผนงบประมาณสำหรับจัดหาวารสารประจำปี ข้อมูลทั้ง 2 เรื่องนี้ ห้องสมุดสามารถใช้ประกอบการพิจารณาหยุดยกรับวารสารได้เมื่อมีความจำเป็น

ข้อเสนอแนะต่อคณะทำงานเพื่อความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

คณะทำงานเพื่อความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ควรพัฒนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดในด้านการจัดการและการใช้ทรัพยากรวารสารร่วมกัน โดยกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นข้อตกลงร่วมกัน เพื่อถือปฏิบัติเมื่อห้องสมุดมีความจำเป็นต้องหยุดยกรับวารสาร

แนวทางสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้ภายหลังการหยุดยกรับวารสารในห้องสมุดมหาวิทยาลัย โดยศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้ทุกกลุ่มโดยละเอียด เพื่อนำผลการวิจัยมา

พิจารณาแก้ปัญหาให้กับผู้ใช้ และเพื่อประกอบการพิจารณาเมื่อจะมีการหยุดออกับวารสารทุกครั้ง เพื่อลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับผู้ใช้ให้น้อยที่สุด

2. ควรติดตามศึกษาการใช้วารสารชื่อที่หยุดออกับไปแล้ว ว่ายังมีความต้องการใช้ในระดับมากน้อยเพียงใดหรือไม่ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการจัดหาเพื่อห้องสมุดได้รับงบประมาณเพียงพอ

3. เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะการหยุดออกับวารสารวิชาการภาษาต่างประเทศ จึงควรจะได้ขยายขอบเขตการศึกษาถึงวารสารภาษาไทยด้วย

4. ควรขยายขอบเขตการศึกษาการหยุดออกับวารสารในห้องสมุดประเภทอื่น ๆ และในห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยเอกชนด้วย เนื่องจากจากการทดสอบเครื่องมือวิจัยในห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยเอกชนจำนวน 5 แห่ง ผู้วิจัยพบว่า การหยุดออกับวารสารในห้องสมุดกลาง มหาวิทยาลัยเอกชน มีลักษณะที่น่าสนใจควรศึกษา

5. ควรศึกษาค่าใช้จ่ายในการดำเนินการหยุดออกับวารสารของห้องสมุดแต่ละครั้ง เพื่อดูว่า ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ คุ่มค่ากับราคาวารสารที่ประหยัดได้จากการหยุดออกับหรือไม่

ข้อจำกัดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยผู้วิจัยสำรวจข้อมูลด้วยตนเองจากเอกสารการปฏิบัติงานวารสารของห้องสมุด และสัมภาษณ์บรรณารักษ์ผู้รับผิดชอบการหยุดออกับวารสารในห้องสมุดจำนวน 22 แห่ง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่ามีห้องสมุดจำนวน 2 แห่ง ที่ผู้วิจัยไม่ได้เข้าสำรวจข้อมูลและสัมภาษณ์บรรณารักษ์ด้วยตนเอง แต่บรรณารักษ์เป็นผู้กรอกข้อมูลให้ทั้งหมด ข้อมูลที่ได้รับจึงเป็นข้อมูลที่ได้จากบรรณารักษ์ผู้เกี่ยวข้องเท่านั้น